

Nota waardering en afschrijvingsbeleid 2017 Meierijstad

Hoofdstuk 1 Inleiding

Paragraaf 1.1 Algemeen

In de Gemeentewet (artikel 212) is bepaald dat de raad bij verordening de uitgangspunten voor het financiële beleid vast stelt. De financiële verordening Meierijstad is door de raad vastgesteld in de vergadering van 2 januari 2017. Hierin zijn onder andere de regels voor waardering en afschrijving van activa opgenomen worden. Deze moeten voldoen aan de gewijzigde voorschriften opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en door de commissie BBV opgestelde notities, stellige uitspraken en richtlijnen. Het BBV is de wettelijke basis voor o.a. onze begrotings- en verantwoordingsdocumenten. In onze 'Financiële verordening artikel 212' is dit nader uitgewerkt, waarbij voor verdere verfijning verwezen wordt naar onderliggende nota's. Voor de wijze waarop activa moet worden gewaardeerd en afgeschreven wordt in de verordening artikel 212 verwezen naar de nu voorliggende beleidsnota 'Waardering – en afschrijvingsbeleid Meierijstad'.

Met het aanbieden van deze nota wordt het beleid voor de komende raadsperiode vastgelegd. (art. 9) Daarnaast geeft de nota de grondslag voor de waardering van de activa op de balans in de jaarrekening, de methodiek en de termijnen van afschrijven.

Paragraaf 1.2 Basis

De (raad) werkgroep Planning en Control heeft zich in 2016 gericht op afspraken die opgenomen gaan worden in de financiële verordening ex 212 Meierijstad. Daarbij werd ook duidelijk dat het nodig is om enkele uitgangspunten te formuleren t.a.v. financieel beleid. Dit i.v.m. wettelijke voorschriften om de begroting 2017 volgens uniforme uitgangspunten samen te stellen. Het verder uitwerken van financieel beleid in beleidsnota's gebeurt vanaf 2017.

Voor het opstellen van de begroting 2017 is het volgens BBV noodzakelijk om de afschrijvingsmethoden tussen de drie fusiegemeenten te uniformeren. Hiermee is rekening gehouden bij de opmaak van de begroting 2017.

Voor het onderdeel Waarderen en Afschrijven zijn beleidsuitgangspunten voorlopig geaccordeerd. Deze uitgangspunten zijn in deze nota verder uitgewerkt. Door vaststelling van deze beleidsnota geeft de raad definitief akkoord voor de beleidsuitgangspunten.

De nota waardering en afschrijvingsbeleid wordt iedere raadsperiode geactualiseerd. Het beleid ten aanzien van waarden en afschrijven is een verantwoordelijkheid van de raad. Daarbij moet voldaan worden aan datgene wat hierover is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De nota wordt vastgesteld door de raad.

Tussentijdse aanpassingen van de nota Waardering en afschrijvingsbeleid worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd bij de programmabegroting of jaarrekening. Deze aanpassingen worden in de eerstvolgende nieuwe nota waardering en afschrijving verwerkt.

Paragraaf 1.3 Doelstelling

De doelstelling van deze nota is het formuleren van kaders, beleid en vastlegging van uniforme regels voor:

- waardering van activa
- investeringen
- kapitaallasten (afschrijvingen + rente)

De uitgangspunten van deze nota worden onder andere zichtbaar in de jaarrekening en de begroting.

Paragraaf 1.4 Veranderingen

Zoals vermeld in de inleiding zijn met ingang van 1 januari 2017 een aantal wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van voorgaande jaren. Hiermee is in de begroting 2017 zoveel mogelijk rekening gehouden.

Op grond van het wijzigingsbesluit van het BBV van 5 maart 2016 (Staatsblad 101) zijn de volgende wijzigingen van toepassing:

- investeringen met een maatschappelijk nut moeten (vanaf 2017), evenals investeringen met een economisch nut, worden geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur worden afgeschreven (artikelen 59 en 64). Dit betekent dat extra afschrijven niet meer is toegestaan;
- bijdragen van derden die in directe relatie staan met een actief, moeten op de waardering daarvan in mindering worden gebracht (artikel 62);
- bijdragen uit reserves mogen niet in mindering worden gebracht (vervallen bij artikel 62);
- bijdragen aan activa in eigendom van derden worden niet meer onder de financiële vaste activa maar onder immateriële vaste activa geactiveerd, hierbij is de afschrijvingsduur maximaal gelijk aan die van activa waarvoor de bijdrage aan derden wordt verstrekt (artikelen 34 en 64).

Paragraaf 1.5 Leeswijzer

In deze nota worden uitgangspunten weergegeven in omkaderde tekstvakken. In voorafgaande teksten wordt een onderbouwing gegeven van het betreffende uitgangspunt.

Een overzicht van de uitgangspunten is opgenomen in hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 2 Investerings

Paragraaf 2.1 Het begrip investeringen

Investerings zijn uitgaven waarvan het nut zich over meerdere jaren uitstrekt. De meest voorkomende investeringen van de gemeente hebben betrekking op kapitaaluitgaven in verband met de bouw, verbouw en/of verbetering van gebouwen, de aanleg van wegen, straten, rioleringen en openbaar groen en de accommodaties op het gebied van onderwijs, sport, cultuur en recreatie.

In het BBV zijn in hoofdstuk V verschillende regels opgenomen over activeren. Sommige regels zijn algemeen, maar er zijn ook specifieke regels die gelden voor de verschillende soorten activa.

Paragraaf 2.2 Type investeringen

In artikel 33 van het BBV wordt onderscheid gemaakt in:

1. Immateriële vast activa;
2. Financiële vaste activa;
3. Materiële vaste activa.

Paragraaf 2.2.1 Immateriële vaste activa

Immateriële activa zijn kapitaaluitgaven waar geen bezittingen tegenover staan.

In tegenstelling tot materiële vaste activa zijn ze echter niet stoffelijk (niet tastbaar). Het BBV staat slechts in zeer beperkte mate de activering van immateriële investeringen toe. Bovendien is de activering van immateriële investeringen niet verplicht.

Artikel 34 van het BBV geeft aan dat we uitsluitend als immateriële vaste activa mogen opnemen:

- a. kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio;
- b. kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief.

In artikel 63 lid 1 BBV staat dat we alle activa, dus ook de immateriële vaste activa, moeten waarderen op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen mogen we in mindering brengen op het geactiveerde bedrag (artikel 62 lid 2 BBV). Hierbij moeten we de verkregen bijdrage als baat verantwoorden.

ad a: Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio

(Dis)agio is het verschil tussen het bedrag waarvoor een lening wordt aangegaan en het lagere of hogere bedrag dat aan de geldnemer wordt uitgekeerd.

In artikel 63, lid 7 van de BBV is bepaald dat we passiva – waaronder dus schulden – moeten waarderen tegen de nominale waarde. Dat betekent dat we aangegane geldleningen voor het totaalbedrag van de aangegane schuld moeten opnemen op de balans. Het verschil tussen het schuldbedrag en het uitgekeerde bedrag, het (dis)agio, kunnen we al dan niet activeren. Voor de kosten van het afsluiten van geldleningen geldt dat we deze mogen afschrijven gedurende de looptijd van de betrokken lening (artikel 64 lid 5 BBV). Afschrijven over een langere periode mag niet, korter wel.

In de toelichting van het BBV wordt overigens aanbevolen de kosten van het sluiten van leningen en het saldo van agio en disagio, zeker indien deze relatief van geringe omvang zijn, niet te activeren en af te schrijven. Voorgesteld wordt om kosten van geldleningen en kosten van (dis)agio > € 20.000 te activeren.

Uitgangspunt 1: De kosten die verbonden zijn aan het sluiten van geldleningen inclusief het saldo van agio en disagio worden geactiveerd wanneer de kosten hoger zijn dan € 20.000.

Ad b: Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief

Kosten van onderzoek en ontwikkeling veelal de kosten die worden gemaakt in de voorbereiding van een groot project. Deze kosten mogen echter alleen geactiveerd worden als voldaan is aan de volgende voorwaarden:

- het voornemen bestaat om het actief te verkopen of te gebruiken;
- de technische uitvoerbaarheid om het actief te gebruiken staat vast;
- dat het actief economisch of maatschappelijk nut zal genereren;
- dat de uitgaven die aan het actief zijn toe te rekenen betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

De afschrijvingstermijn voor onderzoek en ontwikkeling bedraagt maximaal vijf jaren.

Uitgangspunt 2: De kosten van onderzoek en ontwikkeling van immateriële vaste activa activeren en schrijven we in maximaal 5 jaar af.

Paragraaf 2.2.2 Financiële vaste activa

Financiële activa zijn activa die een financiële waarde vertegenwoordigen. In de balans dient de volgende onderverdeling gemaakt te worden bij de financiële vaste activa:

- Kapitaal verstrekkingen aan: (bijvoorbeeld het verstrekken van aandelenkapitaal)
- deelnemingen
- gemeenschappelijke regelingen
- overige verbonden partijen
- Leningen aan (hierbij wordt rente en aflossing berekend):
- woningbouwcorporaties
- deelnemingen
- overige verbonden partijen
- Overige langlopende leningen
- Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden

We waarderen aandelen (onderdeel van kapitaalverstrekkingen) conform artikel 63 lid 1 van het BBV tegen verkrijgingsprijs. Verstrekte leningen en vorderingen waarderen we tegen nominale waarde. Dit betekent dat we het totaalbedrag van een verstrekte lening opnemen zonder bijkomende kosten. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid verrekenen we met de boekwaarde van leningen en vorderingen (artikel 63 lid 8).

Bijdragen aan activa in eigendom van derden vallen onder de financiële vaste activa. Voorwaarden voor activering:

- er moet sprake zijn van een investering door derden;
- deze investering draagt bij aan de publieke taak;
- deze derde heeft zich verplicht te investeren op een wijze die beoogd wordt door de gemeente;
- de gemeente kan de bijdrage of het actief terugvorderen indien de derde in gebreke blijft

Als vast staat dat aan alle voorwaarden wordt voldaan, kunnen we de bijdrage behandelen als was het actief in kwestie in bezit van de gemeente. Echter, zolang de derde voldoet aan alle voorwaarden kunnen we geen rechten op het actief doen gelden. Het voordeel van activeren is dat we de lasten over meerdere jaren kunnen spreiden en dat we deze items in beeld houden. Omdat er vanuit het BBV geen verplichting is

tot activering hebben we hier de vrijheid te kiezen voor een bestendige vorm van extra afschrijving op deze activa. Jaarlijks bekijken we of er extra afschrijvingen mogelijk zijn.

Uitgangspunt 3: Bijdragen aan activa in eigendom van derden activeren we indien is voldaan aan de voorwaarden van artikel 61 van het BBV. Jaarlijks bekijken we of er extra afschrijvingen mogelijk zijn.

Paragraaf 2.2.3 Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn altijd stoffelijk van aard. Een uitzondering op deze regel is software, die op basis van de notitie Software van de commissie BBV ook als materiële vaste activa wordt gerubriceerd. Met betrekking tot hardware en software kiezen we er voor om deze zo veel mogelijk in leaseconstructies op te nemen in plaats van zelf deze aan te schaffen en te activeren.

Het BBV onderscheidt in artikel 35 lid 1 drie categorieën materiële vaste activa:

- a. investeringen met een economisch nut;
Investerings hebben economisch nut indien ze verhandelbaar zijn (er een markt voor is) en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen.
- b. investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
Investerings met economisch nut die worden gedaan ter bestrijding van de kosten riolering, afvalverwerking en begraafrechten (heffingen).
- c. investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut genereren geen middelen maar vervullen wel een duidelijk een publiek taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen, water en groenvoorzieningen.

Ad a: Investerings met een economisch nut

Artikel 62 lid 1 BBV bepaalt dat we investeringen met een economisch nut moeten activeren volgens de zogenaamde bruto methode. Dit betekent dat we deze investeringen activeren voor het bedrag van de investering. (Bestemming) reserves mogen we niet op de investeringswaarde in mindering brengen. Indien er voor de dekking van kapitaallasten van een investering met een economisch nut een reserve is opgebouwd, kan deze reserve worden gebruikt om de jaarlijkse kapitaallasten af te dekken. Dit soort reserves noemen we dekkingsreserves. De Commissie BBV geeft in haar notitie “verkrijging/vervaardiging en onderhoud van kapitaalgoederen” de aanbeveling om deze dekkingsreserves in overeenstemming met de afschrijvingsparameters van de bijbehorende investering via de resultaatbestemming periodiek vrij te laten vallen als dekking van de kapitaallasten.

Op investeringen met een economisch nut mag niet 'extra' worden afgeschreven. Deze moeten we afschrijven in de verwachte toekomstige gebruiksduur.

Uitgangspunt 4: Dekkingsreserves vallen in overeenstemming met de afschrijvingstermijn van de desbetreffende investering.

Ingevolge het 2e lid van artikel 62 BBV mogen bijdragen van derden met een directe relatie met een actief op de waardering daarvan in mindering worden gebracht. Het betreft hier bijvoorbeeld rijks- en provinciale bijdragen, bijdragen van personen etc.

Uitgangspunt 5: Bij investeringen worden de bijdragen van derden in mindering gebracht op de investering.

Ad b: Investerings met een economische nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven:

Deze categorie investeringen heeft met name betrekking op investeringen die worden bekostigd uit de afvalstoffenheffing en rioolheffing. Deze investeringen worden nu als een afzonderlijke categorie binnen de investeringen met een economisch nut vermeld. Indien in de heffingen bijdragen zijn begrepen voor toekomstige vervangingsinvesteringen komen deze gelden, in een vervangingsvoorziening. Op de balans moeten we deze voorzieningen in de toekomst onder een aparte categorie opnemen.

De uitgangspunten zoals vermeld bij investeringen met economisch nut zijn ook op deze categorie investeringen van toepassing. Aanvullend hierop is artikel 62 lid 3 BBV. Hierin staat dat indien er sprake is van een vervangingsinvestering we de vervangingsbijdragen uit de voorziening altijd in mindering moeten brengen op deze vervangingsinvestering.

Ad c: Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

Met ingang van 2017 is in het artikel 59 van het BBV bepaald dat ook investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd dienen te worden. Vóór 2017 was er een keuze om wel of niet te activeren.

In artikel 62 lid 3 van het BBV staat dat bij investeringen reserves in mindering gebracht kunnen worden. Een vermindering van een investering met een reserve kan niet rechtstreeks plaatsvinden. De vermindering dient in dat geval plaats te vinden door middel van extra afschrijving en een bijdrage uit de reserve.

Uitgangspunt 6: Investerings met maatschappelijk nut worden geactiveerd.

De commissie BBV heeft in de notitie “verkrijging / vervaardiging van kapitaaluitspraken” stellige uitspraken gedaan voor onderhoudsuitgaven versus investeringsuitgaven.

Een stellige uitspraak is een uitspraak van de commissie BBV die we moeten volgen.

Uitspraak: “De kosten van (klein en groot) onderhoud zijn niet levensduur verlengend en mogen dus niet worden geactiveerd”.

Bij de beantwoording van de vraag of we bepaalde kosten wel of niet moeten activeren, is het van belang om duidelijkheid te scheppen over wat onder onderhoud wordt verstaan. Hiervoor is de volgende indeling gemaakt;

Klein onderhoud; hierbij is sprake van periodieke kosten, die nodig zijn om het object in goede staat te houden. Kosten van klein onderhoud keren in principe jaarlijks terug en brengen we om die reden in het jaar van uitvoering ten laste van de exploitatie.

Groot onderhoud; Dit betreft veelal maatregelen van ingrijpende aard die op een groot deel van het object worden uitgevoerd en na een langere gebruiksperiode worden verricht. Een voorbeeld hiervan is het (buiten) schilderwerk van een gebouw.

De kosten van groot onderhoud kunnen op twee manieren worden gedekt:

1. kosten in het jaar van uitvoering direct ten laste van de exploitatie brengen;

2. kosten in het jaar van uitvoering ten laste brengen van een vooraf gevormde voorziening brengen waar een beheersplan aan ten grondslag ligt..

Levensduur verlengende investeringen zijn investeringen ten behoeve van een bestaand actief die expliciet leiden tot een substantiële levensduurverlenging van het betreffende actief. Uitsluitend in die gevallen mag geactiveerd worden. Voorbeelden zijn: het renoveren van een gebouw, levensduur verlengend onderhoud aan wegen. Het gaat hier dus niet om (groot) onderhoud. Onderhoud is niet levensduur verlengend, maar dient om het actief gedurende zijn levensduur in goede staat te houden.

In situaties waarbij sprake is van een functiewijziging naar aanleiding van het groot onderhoud of reconstructie dan dienen de onderhoudskosten wel geactiveerd te worden.

Paragraaf 2.3 Ondergrens investeringsbedragen

Met de invoering van de vennootschapsbelasting moet een onderscheid in de ondergrens voor het activeren van investeringen gemaakt worden.

Voor reguliere investeringen mag de gemeente zelf een ondergrens bepalen vanaf welk bedrag investeringen worden geactiveerd. In Meierijstad hanteren we voor investeringen een ondergrens van € 20.000. Investeringen van een kleinere omvang, worden direct ten laste van de reguliere exploitatie gebracht in het jaar van aankoop. De ondergrens wordt vooral gehanteerd om de bundeling van kleinere investeringen en daarmee de vermindering van administratieve lasten te stimuleren.

Fiscaal echter geldt een ondergrens van € 450 als investering. Dit betekent dat elke uitgave groter dan deze € 450 met een meerjarig nut niet meer direct ten laste van de reguliere exploitatie geboekt wordt, maar geactiveerd en over de verwachte levensduur wordt afgeschreven. De fiscale ondergrens geldt alleen voor investeringen ten behoeve van activiteiten die onder de vennootschapsbelasting vallen.

Uitgangspunt 7: Investeringen met verkrijging – of vervaardigingsprijs van € 20.000 of minder worden niet geactiveerd niet maar worden ten laste van de exploitatie gebracht.

Paragraaf 2.4 Activering van investeringen

Alle investeringen boven € 20.000 worden geactiveerd. Dit betekent dat er jaarlijks op wordt afgeschreven. Door deze afschrijvingen wordt de waardevermindering van het actief boekhoudkundig tot uitdrukking gebracht. Het afschrijven is aan regels gebonden (artikel 64 BBV). Daarbinnen kan de gemeente zelfstandig beleid vaststellen.

Niet alle gemeentelijke investeringen kennen een levensduur (tijdsduur waarin het activum technisch kan functioneren), bijvoorbeeld: een door de gemeente aan derden opgedragen organisatieonderzoek. In dergelijke gevallen wordt over het algemeen aangenomen dat het geïnvesteerde bedrag in de daarop volgende tijd terugverdiend zal worden en derhalve tot activering wordt overgegaan.

Een ander voorbeeld zijn de gelden die gemeenten ter beschikking stellen aan instellingen en verenigingen voor bijvoorbeeld de bouw of uitbreiding van accommodaties die niet in eigendom van de gemeente zijn

(bijvoorbeeld de bouw van kleedgebouwen door sportverenigingen). Deze laatste investeringen kunnen normaal geactiveerd worden.

Er moet rekening worden gehouden met het feit dat de investeringen ook extra lasten met zich mee kunnen brengen in de exploitatie. Hierbij moet niet uitsluitend gedacht worden aan kapitaallasten, maar ook aan bijvoorbeeld extra onderhoudskosten en overige exploitatiekosten. Bij het aanvragen van kredieten moet dit in het college- of raadsvoorstel worden meegenomen.

De kosten en opbrengsten die samenhangen met de grondexploitatie, waarvan het project nog niet geheel is afgerond, worden niet als investering beschouwd. Het saldo tussen de kosten en opbrengsten wordt jaarlijks geactiveerd via de balanspost "Onderhanden werk". Dit houdt in dat er niet op wordt afgeschreven.

Paragraaf 2.5 Investeringsplan en het BTW compensatiefonds

Bij het opstellen van het investeringsplan dient de hoogte van de investeringsbedragen bepaald te worden. De projectleider geeft aan welke bedragen (exclusief BTW) noodzakelijk zijn voor de betreffende investering en waarvoor ze zijn bedoeld. In overleg met de adviseur financieel beleid wordt vastgesteld in hoeverre de BTW over het investeringsbedrag terug te vorderen is. Is de BTW niet terug te vorderen dan is het BTW-bedrag een kostenverhogende factor.

Hoofdstuk 3 Kredieten

Paragraaf 3.1 Kredietaanvragen

Openen investeringskrediet

In de investeringsplanning is per investering aangegeven in welk jaar de uitvoering van de investering gepland staat. Bij de kaderbrief geeft de raad aan welke kredieten kunnen worden opgenomen in de meerjarenbegroting en welke nadere besluitvorming behoeven. De raad autoriseert bij vaststelling van de programmabegroting de goedgekeurde investeringen per programma. Investeringsplan die niet in de programmabegroting zijn opgenomen dienen via een investeringsvoorstel door de raad te worden geautoriseerd. Zodra besluitvorming heeft plaatsgevonden kan worden gestart met uitvoering van de investering.

Vervangingsinvesteringen

Vervangingen zijn afzonderlijke investeringen en dienen opnieuw aangevraagd te worden.

Paragraaf 3.2 Vervallen investeringsruimte / afsluiten lopende kredieten

Afsluiten kredieten

Kredieten worden afgesloten door middel van een kredietrapportage, voorzien van een nacalculatie, aangeboden aan het college. Indien bij de afsluiting een over- of onderschrijding van het krediet heeft plaatsgevonden, wordt hierover verantwoording afgelegd in de bestuur rapportages of bij de jaarrekening. Bij een onderschrijding van het krediet vloeit het restant in eerste instantie terug naar de algemene

middelen tenzij het krediet gedekt wordt uit een afzonderlijke reserve, dan dient het voordeel hierin terug te vloeien.

Hoofdstuk 4 Verantwoording

Gedurende de looptijd van de investering wordt via planning- en control producten steeds verantwoording afgelegd over de voortgang van de projecten. Daarnaast kan het afhankelijk van het project noodzakelijk zijn tussentijds inhoudelijke en financiële terugkoppeling te verstrekken.

Er moet speciale aandacht komen voor de verantwoording achteraf. Dit heeft twee doelen, enerzijds transparant en zichtbaar te maken wat we met de ons ter beschikking gestelde middelen hebben gerealiseerd en of we binnen de gestelde kaders zijn gebleven. Daarnaast geeft dit invulling aan ons lerend vermogen. Door steeds achteraf kritisch naar de uitvoering en calculaties te kijken, kunnen we steeds meer grip op en gevoel bij toekomstige projecten krijgen.

Hoofdstuk 5 Afschrijven en rente toerekenen

In hoofdstuk 2 is aangegeven welke investeringen (kunnen) worden geactiveerd en welke niet. In dit hoofdstuk komen de jaarlijks terugkerende lasten van de investeringen die geactiveerd zijn aan bod. Dit zijn de zgn. kapitaallasten. De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente.

Afschrijven

Afschrijving is het in de administratie tot uitdrukking brengen van de waardevermindering van een goed dat als een investering is geactiveerd. De afschrijving komt ten laste van de jaarlijkse exploitatie; op deze manier wordt ook het meerjarig nut van de investering zichtbaar gemaakt.

Het BBV schrijft het stelsel van baten en lasten voor. Dit houdt in dat baten en lasten worden opgenomen in het jaar waaraan ze kunnen worden toegerekend, ook al hebben ze in dat jaar niet tot daadwerkelijke uitgaven of ontvangsten geleid. Op deze manier vindt er een matching plaats van de lasten versus de baten die hier tegenover staan. Afschrijvingen vormen een onderdeel van de lasten waar geen inkomsten tegenover staan. De afschrijvingen vinden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar plaats.

Bij het bepalen van afschrijvingen zijn een aantal aspecten van belang, te weten:

1. de afschrijvingsbasis;
2. de methode van afschrijven
3. de afschrijvingsduur;
4. het moment waarop met afschrijven wordt begonnen

Uitgangspunt 8: Afschrijvingen vinden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar plaats.
--

Paragraaf 5.1 Afschrijvingsmethode

Het BBV schrijft niet voor welke afschrijvingsmethodiek we moeten hanteren. De methode regelt hoe de afschrijvingslasten over de levensduur verdeeld worden. Bij de gemeentelijke overheid worden hoofdzakelijk twee afschrijvingsmethodes gehanteerd, te weten lineair en annuïteit.

Lineaire methode

Lineair afschrijven is afschrijven op basis van een vast percentage van de aanschafwaarde. De afschrijving blijft gedurende de afschrijvingstermijn constant. Het rentedeel daalt gedurende de looptijd, aangezien we de rente berekenen over de actuele boekwaarde. De jaarlijkse kapitaallasten dalen derhalve in de loop van de gebruiksperiode.

Annuïteiten methode

Bij afschrijven op basis van annuïteit blijven de jaarlijkse kapitaallasten constant. Omdat de rente wordt berekend over de actuele boekwaarde, nemen de rentekosten per jaar af en de afschrijvingskosten per jaar toe.

In principe kiezen we voor de lineaire methode. Doordat de totale kapitaallasten dalen in de loop van de gebruiksperiode ontstaat er ruimte voor in de tijd oplopende kosten, zoals onderhoudslasten. Lineair afschrijven is over de totale looptijd van de afschrijvingsperiode goedkoper dan de annuïteiten methode. Slechts in incidentele gevallen kan van deze methode worden afgeweken als bijvoorbeeld wet- of regelgeving dit voorschrijft of als er gerelateerde inkomsten tegenover staan. (bijv. riolering)

Uitgangspunt 9: In principe wordt de lineaire afschrijvingsmethode gehanteerd. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit toegelicht bij de jaarrekening.

Uitgangspunt 10: Investerings in het kader van het rioolbeheerplan worden op annuïteitenbasis afgeschreven.

Stelselwijziging methode van afschrijvingen

In artikel 212 van de Gemeentewet staat beschreven dat de gemeenteraad de waarderingsgrondslagen vaststelt. Via de financiële verordening ligt dus ook de bevoegdheid tot stelselwijziging en/of schattingswijzigingen bij de raad.

In het BBV is artikel 64 lid 2 gewijd aan de wijziging van de afschrijvingsmethode. Hierin staat dat slechts om gegronde redenen de afschrijvingsmethode gewijzigd mag worden.

Paragraaf 5.2 Afschrijvingsbasis (waarderingsgrondslag)

De waardering van activa is van belang omdat het de basis vormt voor de berekening van de afschrijving. Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs (artikel 63 BBV).

De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten.

De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de verkrijgings- of vervaardigingsprijs wordt kostenverhogende BTW opgenomen, dit betreft BTW welke niet in vooraf trek kan worden genomen of niet gecompenseerd wordt via het BTW compensatiefonds.

Er zijn een aantal uitzonderingen op de hoofdregel:

- voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs;
- gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde;
- van activa waarvan de bestemming verandert, wordt de actuele waarde van de nieuwe bestemming in de toelichting op de balans opgenomen;
- eventueel ontvangen bijdragen van derden kunnen in mindering worden gebracht onder die voorwaarde dat er een directe aantoonbare relatie bestaat tussen de kosten van de investering en de daarvoor ontvangen vergoeding.

Uitgangspunt 11: De geactiveerde vaste activa schrijven we in principe af tot nihil. We hanteren alleen een restwaarde bij een actief, daar waarbij een budgethouder een reële inschatting kan geven.

BTW

Hoewel niet concreet in het BBV benoemd onder de bepalingen omtrent de te hanteren waarderingsgrondslag, mogen we de BTW op activa niet activeren indien deze compensabel of verrekenbaar is. Dit is overeenkomstig bestuurlijke afspraken tussen het Rijk en de VNG en in lijn met artikel 2 van het BBV op basis waarvan de compensabele BTW niet als last mag worden beschouwd.

Uitgangspunt 12: Compensabele of verrekenbare BTW wordt niet geactiveerd. Kostprijsverhogende BTW wordt wel geactiveerd.

Paragraaf 5.3 Afschrijvingstermijn

Op vaste activa met een beperkte gebruiksduur wordt afgeschreven volgens een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur. De afschrijvingstermijn dient zo goed mogelijk aan te sluiten op de feitelijke gebruiksduur. Bij de waardedaling moet rekening worden gehouden met de technische en economische gebruiksduur. De technische gebruiksduur is de periode dat een actief technisch in staat is om te worden gebruikt. De economische gebruiksduur is de periode waarbij naar schatting de totale kosten van gebruik van het actief het laagste zijn (kapitaallasten en onderhoudskosten). In de loop der tijd worden de onderhoudskosten dermate hoog dat vervanging van het actief goedkoper is dan doorgaan met het bestaande actief. Het actief kan dan technisch gezien nog bruikbaar zijn. Ook kunnen (technologische) ontwikkelingen er voor zorgen dat 'alternatieve activa' lagere lasten met zich meebrengen, waardoor vervanging wenselijk is.

Uitgangspunt 13: In het kader van het voorzichtigheidsprincipe, de opvattingen in het maatschappelijk verkeer en het BBV wordt de economische gebruiksduur gehanteerd conform bijlage 2.

Voor het bepalen van de afschrijvingstermijn wordt de afschrijvingstabel gehanteerd die is opgenomen in bijlage 2. De tabel is niet limitatief en kan desgewenst aangevuld worden met nieuwe soorten activa en de bijbehorende afschrijvingstermijnen. Voor activa die niet in de tabel is opgenomen stelt het College van burgemeester en wethouders de afschrijvingstermijn vast.

Extra afschrijven voor activa met een economisch nut is echter uitsluitend toegestaan als er sprake is van duurzame waardevermindering of als het actief eerder buiten gebruik wordt gesteld.

Uitgangspunt 14: In incidentele gevallen is afwijking van de afschrijvingstermijnen zoals beschreven in bijlage 2 van deze notitie mogelijk, mits gemotiveerd.

Uitgangspunt 15: Het College stelt de te hanteren afschrijvingstermijn vast voor activa die niet in bijlage 2 is opgenomen.

Uitgangspunt 16: Bij investeringen met een economisch nut splitsen we de grondprijs, voor zover deze is begrepen in de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, af en activeren we deze afzonderlijk.

Paragraaf 5.4 Overige aandachtspunten afschrijven

Hieronder worden enkel aandachtspunten weergegeven die betrekking hebben op het afschrijven van activa.

Paragraaf 5.4.1 Startmoment van afschrijven

Er is een aantal mogelijke momenten waarop met afschrijven kan worden begonnen, elk van deze momenten is voor discussie vatbaar. De commissie BBV hanteert een drietal acceptabele momenten wanneer met het afschrijven van een nieuw kapitaalgoed wordt begonnen, te weten:

- a) óf in het jaar waarin het kapitaalgoed gereed komt/verworven wordt en vanaf het moment dat het door de gemeente in gebruik kan worden genomen,
- b) óf medio het begrotingsjaar waarin het gereed komt/verworven wordt,
- c) óf in het begrotingsjaar dat volgt op het jaar waarin het gereed komt/verworven wordt.

Voor het doorbelasten van kapitaallasten wordt een onderscheidt gemaakt tussen het in de begroting en het op rekening basis doorbelasten van kapitaallasten (rente + afschrijving).

Begroting

De afschrijvingslasten worden berekend over de boekwaarde per 1 januari van het voorgaande jaar zodat in het jaar van aanschaf geen kosten voor afschrijving worden opgenomen. In de meerjarenbegroting voor volgende jaren worden de volledige afschrijvingslasten per jaar opgenomen.

Jaarrekening

De afschrijvingslasten worden berekend over de boekwaarde per 1 januari van het jaar zodat in het jaar van aanschaf geen kosten voor afschrijving en rente worden opgenomen. Activering vindt plaats op 31 december van het jaar, waarna eerst in het volgende jaar over de investering wordt afgeschreven.

Definitie gereed melding

Het moment waarop de budgethouder aangeeft dat het actief gereed is. Dit is het moment dat het actief gebruikt gaat worden voor het doel waarvoor het bestemd is, ongeacht of het definitief is opgeleverd.

Uitgangspunt 17: De afschrijvingen starten per 1 januari volgende op het jaar van in gebruik name.

Paragraaf 5.4.2 Afschrijving op gronden

Onder de duurzame productiemiddelen wordt in de bedrijfseconomie aan grond een bijzondere plaats toegekend. Gronden en terreinen hebben namelijk een onbeperkte gebruiksduur. Grond is niet aan slijtage onderhevig en ondergaat dus geen waardevermindering. Om deze reden wordt er op gronden en terreinen niet afgeschreven.

Uitgangspunt 18: Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven.

Paragraaf 5.4.3 Extra (incidentele) afschrijvingen

Alleen in gevallen waarbij de economische waardedaling van het activum sneller verloopt dan de daling van de boekwaarde is extra incidentele afschrijving toegestaan. Als het actief buiten gebruik wordt gesteld of tenietgaat, dan moet de boekwaarde in één keer afgeschreven worden.

Indien de bestemming van een actief wijzigt, wordt de actuele waarde van de nieuwe bestemming in de toelichting op de balans opgenomen. Extra afschrijvingen dienen onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking te worden genomen (artikel 63 en 65 BBV).

Paragraaf 5.4.4 Restwaarde

De restwaarde van een investering is van tevoren veelal moeilijk in te schatten toch kan het gebeuren dat dit vooraf bekend is (bijvoorbeeld tijdelijke noodlokalen). Op grond van het voorzichtigheidsprincipe wordt er dan ook vanuit gegaan dat de restwaarde nihil is tenzij expliciet bepaald. Als gevolg hiervan kan bij inruil of afstoting van een productiemiddel sprake zijn van boekwinst, het verschil tussen de boekwaarde volgens de financiële administratie en de opbrengstwaarde. De boekwinst wordt als incidentele bate in de jaarrekening verantwoord.

Paragraaf 5.4.5 Componentenbenadering

Wanneer een actief wordt aangeschaft c.q. wordt gebouwd en in gebruik wordt genomen, activeren we voor het bedrag ter grootte van de aanschaf- of bouwkosten. Het gehele actief schrijven we in principe af op basis van één integrale afschrijvingsduur.

Een andere methode die wij sporadisch gebruiken, is het activeren volgens de componentenbenadering. Deze methode houdt in dat de verschillende delen waaruit een actief is samengesteld afzonderlijk worden gewaardeerd. De afschrijving vindt plaats op basis van de verwachte gebruiksduur van die afzonderlijke delen. Per deel kan de technische of economische gebruiksduur immers verschillen. Bij toepassing van deze benadering worden noodzakelijke vervangingen opnieuw geactiveerd.

Uitgangspunt 19: De componentenmethode wordt alleen toegepast bij investeringen als er wezenlijke verschillen zijn in afschrijvingstermijnen én het een substantieel deel van de investeringen betreft.

Paragraaf 5.5 Rente

Activa leggen beslag op de beschikbare financieringsmiddelen van de gemeente (vermogensbeslag). De daarmee gepaard gaande kosten worden als rente in de jaarlijkse kapitaallasten opgenomen. De wijze waarop deze rentekosten worden bepaald is opgenomen in de financiële verordening 212 van de gemeente.

Uitgangspunt 20: Voor de rentetoerekening hanteren we het omslagpercentage.

Uitgangspunt 21: De rentetoerekening vindt plaats op basis van de boekwaarde op 1 januari.

Hoofdstuk 6 Overzicht uitgangspunten

1. De kosten die verbonden zijn aan het sluiten van geldleningen inclusief het saldo van agio en disagio worden geactiveerd wanneer de kosten hoger zijn dan € 20.000.
2. De kosten van onderzoek en ontwikkeling van immateriële vaste activa activeren en schrijven we in maximaal 5 jaar af.
3. Bijdragen aan activa in eigendom van derden activeren we indien is voldaan aan de voorwaarden van artikel 61 van het BBV. Jaarlijks bekijken we of er extra afschrijvingen mogelijk zijn.
4. Dekkingsreserves vallen vrij in overeenstemming met de afschrijvingstermijn van de desbetreffende investering.
5. Bij investeringen worden de bijdragen van derden in mindering op de investering.
6. Investeringen met maatschappelijk nut worden geactiveerd.
7. Investeringen met verkrijging – of vervaardigingsprijs van € 20.000 of minder worden niet geactiveerd maar worden ten laste van de exploitatie gebracht.
8. Afschrijvingen vinden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar plaats.
9. In principe wordt de lineaire afschrijvingsmethode gehanteerd. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit toegelicht bij de jaarrekening..
10. Investeringen in het kader van het rioolbeheerplan worden op annuïteitenbasis afgeschreven.

11. De geactiveerde vaste activa schrijven we in principe af tot nihil. We hanteren alleen een restwaarde bij een actief, daar waarbij een budgethouder een reële inschatting kan geven.
12. Compensabele of verrekenbare BTW wordt niet geactiveerd. Kostprijsverhogende BTW wordt wel geactiveerd.
13. In het kader van het voorzichtigheidsprincipe, de opvattingen in het maatschappelijk verkeer en het BBV wordt de economische gebruiksduur gehanteerd conform bijlage 2.
14. In incidentele gevallen is afwijking van de afschrijvingstermijnen zoals beschreven in bijlage 2 van deze notitie mogelijk, mits gemotiveerd.
15. Het College stelt de te hanteren afschrijvingstermijn vast voor activa die niet in bijlage 2 is opgenomen.
16. Bij investeringen met een economisch nut splitsen we de grondprijs, voor zover deze is begrepen in de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, af en activeren we deze afzonderlijk.
17. De afschrijvingen starten per 1 januari volgende op het jaar van in gebruik name.
18. Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven.
19. De componentenmethode wordt alleen toegepast bij investeringen als er wezenlijke verschillen zijn in afschrijvingstermijnen én het een substantieel deel van de investeringen betreft.
20. Voor de rentetoerekening hanteren we het omslagpercentage.
21. De rentetoerekening vindt plaats op basis van de boekwaarde op 1 januari.

Hoofdstuk 7 Inwerkingtreding en citeertitel

De uitgangspunten van deze nota zijn door de raad vastgesteld in zijn vergadering van 22 juni 2017.

Deze nota treedt in werking op 1 juli 2017.

Deze nota wordt aangehaald als: Nota waarden en afschrijven 2017 Meierijstad.

BIJLAGE 1 Begrippen

Activeren

Het opnemen van investeringen op de balans. De waarde van de activa wordt bij het vermogen van de gemeente geteld. De jaarlijkse kosten worden in de toekomst ten laste van de exploitatie gebracht, dit zijn de kapitaallasten.

Afschrijven

Een boekhoudkundige weergave van de waardevermindering van activa wegens technische slijtage en economische veroudering. Het af te schrijven bedrag hangt af van de economische gebruiksduur van de investering. De afschrijvingen zijn onderdeel van de kapitaallasten. De meest voorkomende afschrijvingsmethoden zijn lineaire afschrijving en annuïteiten afschrijving.

Agio/Disagio

Agio is het verschil tussen het bedrag waarvoor een lening wordt aangegaan en het bedrag dat aan de geldnemer wordt uitgekeerd. Agio kan ook te maken hebben met aandelen. De prijs, of koers, van een aandeel is opgebouwd uit de nominale waarde plus het agio. Disagio is het tegengestelde van agio.

Annuiteiten afschrijvingsmethode

Een afschrijvingsmethode waarbij de kapitaallasten jaarlijks gelijk zijn gedurende de gehele economische gebruiksduur van de investering. In de beginjaren is de afschrijvingscomponent laag en de rentecomponent hoog. Aan het eind ligt deze verhouding andersom.

Boekwaarde

Waarde van de activa op de balans. Dit is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

Boekwinst

Als het actief wordt verkocht tegen een prijs die hoger is dan de resterende boekwaarde op het moment van verkoop.

Economische gebruiksduur

Slijtage van de activa door veroudering. Er komen nieuwe machines op de markt waarin de jongste technische kennis is verwerkt. De economische gebruiksduur wordt bepaald door rationeel en doelmatig gebruik rekening houdend met technologische ontwikkelingen.

Financiële vaste activa

Is een groep van activa die een financiële waarde of bezit vertegenwoordigen (bijvoorbeeld deelnemingen en aandelen).

Immateriële vaste activa

Dit zijn investeringsuitgaven waar geen gemeentelijke bezittingen tegenover staan. Dit zijn die activa die niet stoffelijk van aard zijn en die niet onder de financiële vaste activa worden begrepen (bijvoorbeeld kosten sluiten geldleningen).

Investerings

Het aanschaffen of zelf produceren van activa.

Een uitgave van enige omvang, waarvan het nut zich over meer jaren uitstrekt. Onderscheid wordt gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen met een maatschappelijk nut.

Investerings met economisch nut

Activa die kunnen bijdragen aan het genereren van middelen, bijvoorbeeld door het vragen van rechten, heffingen, leges of prijzen of die verhandelbaar zijn, zoals gebouwen. Deze investeringen moeten worden geactiveerd.

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Activa die geen mogelijkheid hebben middelen te genereren maar wel duidelijk een publieke taak vervullen zoals wegen, groenvoorziening, bruggen e.d. Deze investeringen moeten volgens de BBV ook worden geactiveerd.

Investeringskrediet

Bedrag dat door de gemeenteraad is beschikbaar gesteld voor het doen van een investering.

Kapitaallasten

Dit zijn de jaarlijks terugkerende lasten die samenhangen met de investeringen. De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente.

Levensduur verlengende investeringen

Dit zijn investeringen die worden gepleegd ten behoeve van een bestaand actief en expliciet leiden tot een substantiële levensduurverlenging van het betreffend actief.

Lineaire afschrijvingsmethode

Een afschrijvingsmethode waarbij de kapitaallasten jaarlijks dalen. De afschrijvingscomponent is jaarlijks gelijk. Als gevolg van een daling van de boekwaarde neemt de jaarlijkse rentelast af.

Materiële vaste activa

Dit zijn investeringsuitgaven waar bezittingen tegenover staan van stoffelijke aard, waarvan de gebruiksduur gedurende meer jaren kan worden toegepast.

Rente

Een vergoeding voor het beslag dat de boekwaarde van een investering legt op de financieringsmiddelen van de gemeente. De rente is onderdeel van de kapitaallasten.

Restwaarde

Vertegenwoordigt de schatting van de opbrengstwaarde tegen het huidige prijspeil, verminderd met de te maken kosten voor verwijdering of vernietiging van (delen van) het actief.

Technische levensduur

Het aantal jaren dat een actief daadwerkelijk meegaat, voordat het technisch versleten is.

Vaste activa

De bezittingen van de gemeente waarvan het daarvoor benodigde vermogen voor een periode langer dan een jaar is vastgelegd. Voorbeelden hiervan zijn gronden, gebouwen en inventaris. De vaste activa worden verder verdeeld in: Immateriële vaste activa, Materiële vaste activa en Financiële vaste activa.

Verkrijgingsprijs

Het bedrag dat is betaald om activa aan te schaffen (de inkoopprijs en de bijkomende kosten).

Vervaardigingsprijs

De kosten die gemaakt zijn ten behoeve van het intern vervaardigen van een actief.

Vervangingsinvestering

Het vervangen van een actief waarvan de technische of economische gebruiksduur is verstreken.

BIJLAGE 2 Afschrijvingstabel

Afschrijvingstermijnen	Meerijstad
<u>Immateriële vaste activa</u>	
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen	Niet activeren
Agio en disagio van geldleningen	Niet activeren
Kosten van onderzoek en ontwikkeling	5
<u>Materiële vaste activa</u>	
<i>Gronden en terreinen (economisch nut)</i>	

Gronden en terreinen	Niet activeren
Begraafplaats, aankoop grond en aanleg	
<i>Woonruimten (economisch nut)</i>	
Aankoop opstallen (woningen)	40
<i>(Bedrijfs)gebouwen (economisch nut)</i>	
Nieuwbouw	40
(ingrijpende) Verbouwingen	Afhankelijk van restant levensduur
Semipermanente lokalen (onderwijs) / noodlokalen / tijdelijke huisvesting	20
Restauratie	hetzelfde als verbouwing
Renovatie	25
Sporthal / gymzalen	40
Kleedlokalen (gebouw)	40
Zwembad	40
Riolering (aanleg/reconstructie)	Max. 60
Randvoorzieningen	Max. 60
Drukriolering	Max. 60
Gemalen (gebouw)	Max. 60
Riolering, vervanging mechanisch elektrisch installaties, vervanging Iba's	15
Kunstgrasvelden (ondergrond)	30
Kunstgrasvelden (toplaag)	20

Aanleg overige sportvelden (aanleg grasvelden)	30
Renovatie sportvelden	15
Bushaltes /abri's	20
<i>Vervoermiddelen (economisch nut)</i>	
Rollend materieel (vrachtauto's, servicewagens, bestelwagens, veegwagens, aanhangwagens, strooiwagens, tractor)	10
Schaftwagen	10
<i>Machines, apparaten en installaties (economisch nut)</i>	
Machines (hoogwerker, tractie overig openbaar groen)	10
Apparatuur (o.a. handgereedschappen, communicatieapparatuur, kasregisters, maaimachines, overige machines)	5
Grote technische installaties (o.a. bedrijfsgebouwen, zwembad, lichtinstallaties)	20
Kleine technische installaties (o.a. bedrijfsgebouwen, zwembad)	15
<u>Overige materiële vaste activa (economisch nut)</u>	
Meubilair / inventaris	15
1e inrichting scholen	20
1e inrichting onderwijsleerpakket	20
1e inrichting meubilair	20
Inrichting gymlokalen	20
Huisvestingsvoorzieningen onderwijs (o.a. inrichting lokalen)	20
ICT / Hardware – Personal Computers (werkstations)	3

ICT Netwerkbekabeling, spraak en data (bouwtechnisch)- computerruimte	15
ICT / afdruksystemen	5
ICT / Telefooninstallaties	5
ICT / Smartphones	2
ICT / systeemsoftware	4
ICT / Applicatiesoftware	5
Stemmachines	10
Bedrijfskleding	5
Kantoorinventaris	15
Overige inventaris (incl. vervanging vloerbedekking)	10
Hulpwerktuigen / gereedschap (o.a. houtversnipperaar, frees, trilmachines)	7
Kliko's, containers	10
Ondergrondse afvalcontainers	10
Airco's (mobiel)	5
Centrale verwarming	15
Speeltoestellen	15
Overige voorzieningen sport (doelen, ballenvangers, hekwerk)	10
<u>Grond, - weg, en waterbouwkundige werken (maatschappelijk nut)</u>	
Aanleg wegen/terreinverhardingen (infrastructurele werkzaamheden incl. ondergronden/groenvoorziening etc.)	30
Reconstructie wegen/straten/pleinen	30
Aanleg Openbare verlichting	25
Aanleg groenvoorzieningen	30

Reconstructie en overige groenvoorzieningen	15
Speelplaatsen/-terreinen	15
Verkeer (c.q. veiligheid) maatregelen	15
Verkeersregelininstallatie	20
Straatmeubilair – bewegwijzering – verkeersborden	10
Voet- en rijwielpaden –asfalt	30
Parkeerterreinen	30
Waterkeringen	30
Aanleg bruggen/viaducten	30
Parkeermeters	10